

Százötven éves az Erdélyi Múzeum-Egyesület

A XVIII. század végétől kezdve Erdélyben egyre határozottabban jelentkeztek azok a törekvések, amelyeknek célja az erdélyi magyar tudományos élet fellendítése volt. Ezek a szándékok a reformkorban felerősödtek és már értelemszerűen az erdélyi tudományosság műhelyének, azaz múzeumának megteremtésére irányultak. Szerencsésebb nemzeteknél a tudományos intézetek létesítését az állam kezdeményezte, a magyarság esetében a tudományos szervezeteket, nemzeti gyűjteményeket a magyar társadalomnak magának kellett – gyakran a hatalom ellenére – megteremtienie.

Ilyen helyzetben a reformkori Erdély szellemi életének képviselői lelkesen fogadták a kor neves oklevélkutatója, *gróf Kemény József* és *Kemény Sámuel* nemes felajánlását, melyben könyv-, kézirat- és ásványgyűjteményüket a Kolozsvárt létesítendő Nemzeti Múzeumnak adományozták. Az 1842. június 21-én megnyílt erdélyi országgyűlés képviselői szinte egyhangúan támogatták a múzeumalapítás gondolatát és annak megszervezésére százezer forintot szavaztak meg.

A felajánlók levélben kérték a rendeket, politikai és társadalmi szervezeteket, hogy: „az alapítást csak kezdetnek tekintve, az egész intézetet pártfogásuk alá vegyék és a nemzet egyesített erejével állítsanak a célnak minden tekintetben megfelelő nemzeti könyvtárat és múzeumot”. Bécs azonban a múzeumalapításra vonatkozó törvény szentesítését elodázta, később pedig az 1848–49-es szabadságharcot követő nehéz esztendőket lehetetlenné tették az erdélyi múzeum megvalósulását.

Az önkényuralom idején a múzeum gondolatának ébrentartója *gróf Mikó Imre* és *Kövári László* történész volt. Végül gróf Mikó Imrének sikerült megszereznie Bécs hozzájárulását, és 1859. november 23-ára összehívta az *Erdélyi Múzeum-Egyesület* alapító közgyűlést. A múzeum elhelyezésének kérdését Mikó Imre nemes adománya oldotta meg, aki emeletes villáját és 10 holdas kertjét bocsátotta a megnyitandó múzeum rendelkezésére.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület létesítése az egész erdélyi magyarságot megmozgatta, az alapító közgyűlés pedig az önkényuralom által elnyomott erdélyi magyarság nemzeti ünnepe lett. *Eötvös József* a Magyar Tudományos Akadémia képviselőjében – a tudományos haladásról szóló gondolatokkal – üdvözölte az alakuló közgyűlést: „Mint a sziklafalon leszivárgó cseppek, mint vékony vízfonalak kis erekbe egyesülnek, hogy másokkal együtt előbb gyenge patakok képezzenek, később több társakat véve fel haladások között, egyre nagyobb folyamokká nőjenek, míg végre a vízerek, patakok, zúgó hegyfolyamok és csendes folyók egyesüléséből a hatalmas folyam támad, mely egy ország kincseit hordja és a népeket összeköti: ilyen a tudományos haladás”.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapszabálya kimondta, hogy az egyesület a múzeumi gyűjtésre, a gyűjtött tárgyak megőrzésére, az anyag feldolgozására és általában a tudományok magyar nyelven való művelésére alakult. Alapításakor a múzeum anyaga 15 439 könyvből, 1083 oklevélből, 128 arany, 2841 ezüst, 1738 bronzéremből, valamint 10 092 darab régészeti tárgyból, természeti ritkaságból, ásványból, kővületekből, állatból és növényből állott. A múzeum főbb részei: könyv-, régiség- és éremtár, természetrajzi gyűjtemények és a fűvészkert.

A múzeumi tárgyak rendezésével és leltározásával egyidőben megindult az egyesület tudományművelő munkája is, megkezdődött a tudományos ülések sorozata. Az első tudományos ülésre 1860. február 25-én került sor gróf Mikó Imre elnökle alatt, amelyen az első értekezést *Torma Károly* régész, Rómaiak nyoma Erdély északi részében címmel tartotta.

1861-től a történelmi és természettudományi előadásokat külön szervezték, a tudományos tevékenység gyakorlatilag tehát két szakosztályban folyt. A történelmi szakosztályban, melynek tagjai között volt Gyulai Pál, Jakab Elek, Kövári László, Kriza János, Salamon József, Török Ferenc stb. A tudományos előadások során *Orbán Balázs* számolt be székelyföldi kutatásairól, *Szabó Károly* a Régi Magyar Könyvtárról értekezett, valamint *Finaly Henrik*, *Szilágyi Sándor*, *Vámbéry Armin* és mások ismertették új kutatási eredményeiket. A természettudományi szakosztály tagjai között olyan neves tudósokat találunk, mint *Berde Áron*, *Brassai Sámuel*, *Herman Ottó*, *Herepei Károly* és mások.

1859–1872-ig az Erdélyi Múzeum-Egyesület fő feladata a gyűjtemények fejlesztése és szervezése volt, amit sikerrel teljesített. Bár az egyesület elsősorban a múzeumi anyag gyűjtésére és kezelésére alakult, két szakosztályban végzett tudományos munka e tekintetben az egyetemet is helyettesítette.

Erdély művelődési életében az 1872-es év jelentős változásokat hozott, Kolozsváron megalakult az akkori Magyarország második egyeteme, mely később a *Ferenc József Tudományegyetem* nevet vette fel. Történelmi tény, hogy a Kolozsvári Tudományegyetem létesítését az Erdélyi Múzeum-Egyesület tette lehetővé, elsősorban azért, hogy az új intézmény rendelkezésére bocsátotta tudományos gyűjteményeit, 1895-ben pedig az egyetemi klinikák építéskor a Míró villát és annak 10 holdas kertjét, ahol később egész egyetemi városrész épült. Az EME gyűjteményei lehetővé tették az új egyetemen a kutatómunka elindítását, folyóiratai és kiadványai pedig az itt születő tudományos eredményeket tették köz-zé.

1861-től az EME rendszeresen megjelentette évkönyveit, melyeket kezdetben *Brassai Sámuel*, 1874-től *Finály Henrik*, 1906-tól *Schilling Lajos*, 1911-től pedig *Erdélyi Pál* szerkesztett. Az Erdélyi Történelmi Adatok 1862-ben *Szabó Károly* irányításával indult, később kiadták az EME évi tudósításait és a vándorgyűlések emlékkönyveit is.

Az *Erdélyi Múzeum* – az EME közlönye – 1874-ben látott napvilágot Finály Henrik gondozásában, 1917-ben az első évfolyam-sorozat megszűnt, 1930-tól az új évfolyamot *György Lajos*, majd 1941-től 1947-ig *Szabó T. Attila* szerkesztette.

Az EME és az egyetem szoros együttműködése azon a két szerződésen alapult, amit az EME 1872-ben és 1895-ben kötött a magyar állammal. Ennek értelmében a gyűjtemények elhelyezéséről, kezeléséről az állami egyetem gondoskodott, használatáért évi 5000 forintot fizetett. A múzeumfenntartás gondjaitól részben mentesült EME ebben az időszakban fokozta tudományművelő tevékenységét. Ezt a célt fogalmazta meg 1878-ban Finály Henrik egyetemi tanár és múzeumi főtitkár: „Az a szép siker, melyet az egyesület feladata egyik ágában a múzeum alapításában elért, némileg kötelezi arra, hogy a fő súlyt lassan áthelyezze feladata másik nem kevésbé fontos ágára, a múzeumba gyűjtött tudományos anyag feldolgozására ... a testületből tudós társaságot, azaz tudományt művelő és terjesztő, tudományos eredményeket termelő testület alakítson”. Ennek a gondolatnak a jegyében folytatódik a szakosztályok tevékenységének megerősítése, 1879-től a két szakosztálynak – a történelminek és az orvos-természettudományinak – külön folyóirata jelent meg, az előbbi az *Erdélyi Múzeum* (1879–1918) az utóbbi az *Orvos-Természettudományi Értesítő* (1879–1905) címmel.

1906-ban az EME újrafogalmazta eredeti célkitűzéseit, mely szerint az intézet fenntartja a múzeumot, feldolgoztatja a gyűjtött anyagot, műveli a honismeretet és általában a magyar tudományosságot. Az akkor elfogadott új alapszabály szerint a múzeumban már négy egyesületi szakosztály működött: 1. a Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi; 2. a Természettudományi; 3. az Orvostudományi; 4. a Jog és társadalomtudományi szakosztály. (Ez utóbbi 1906-ban alakult.)

Az EME saját anyagi erőforrásain kívül 1905-től, *gróf Apponyi Albert* minisztersége idején, jelentős állami támogatásban részesült. Az 1906-tól 1918-ig terjedő időszakot – az EME történetének méltatói – az intézmény virágkorának nevezték, ekkor ugyanis a levéltári anyag tízszeresére nőtt, a régiségtár anyaga pedig megkétszereződött. Az állattani gyűjtemény a világ egyik leggazdagabb, piócaféléből álló gyűjteményével gazdagodott, számuk meghaladta a 100 000 darabot. Ekkor került a növénygyűjteménybe a Baumgartner-féle gyűjtemény, mely részletesen bemutatta Erdély egész növényvilágát.

Az első világháború előtti időszakban a magyar tudóstársadalom kiválóságai tevékenykedtek az EME szakosztályaiban. A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztályban olyan nevekkel találkozunk, az előbbieken kívül, mint a régész *Posta Béla*, *Roska Márton*, *Torma Zsófia*, a történész *Márki Sándor*, *Szádeczky Lajos*, a pedagógus *De Gerando Antonina*, *Felméri Lajos*, a nyelvész-irodalmár *Csűry Bálint*, *Ferenczi Zoltán*, *Szinnyei József*, *Moldován Gergely*, a filozófus *Bartók György*.

A természettudományok korabeli kitűnőségei – *Apáthy István*, *Cholnoky Jenő*, *Entz Géza*, *Koch Antal*, *Szádeczky Gyula* – mind megfordultak Kolozsváron és tevékenyen részt vettek az EME munkájában. A kincses városban folytatta kísérleteit *Martin Lajos*, kora jelentős repülőtechnikusa, akinek „lebegőkereke” országszerte nagy feltűnést keltett. Az orvostudományi szakosztályban olyan orvosprofesszorok tevékenykedtek mint: *dr. Genersich Antal* és *Gusztáv*, a belgyógyászat egyetemi tanára *dr. Purjesz Zsigmond*, a sebész *dr. Brand József*, az országos hírnévnek örvendő *dr. Gyergyai Árpád* és a későbbi erdélyi román orvosok legismertebbje, *dr. Haşeganu Gyula*. A jog és társadalomtudományi szakosztály munkáját *Balogh Artúr*, *Endes Miklós* és *Somló Bódog* neve fémjelzte.

Az első világháború nehéz éveiben az Egyesület tudományos munkássága fokozatosan csökkent, az EME pénze, amit hadikölcsönjgyűjtés során állampapírokba fektettek, a háborúban elveszett.

Az imperiumváltás az erdélyi magyarságot új helyzetbe, kisebbségi sorba juttatta. A román csapatok bevonultak Kolozsvárra és 1919. május 12-én az egyetem átvételével az Erdélyi Múzeum-Egyesület gyűjteményei is a román állam kezébe kerültek. Az uralomváltás az egyetem javait és az EME tárait összekuszáltságban találta, amit később sem sikerült kibogozni. A román I. Ferdinánd nevét viselő egyetem az Egyesület gyűjteményeit tovább használta, anélkül, hogy a bérösszeget megfizette volna, sőt a múzeumot saját tudományos anyagának zavartalan használatában gátolta. A változás utáni első években a román állam gáncoskodásai szinte teljesen ellehetetlenítették az EME működését. Az állami (egyetemi) szolgálatban levő erdélyi magyar tudósokat – *Kelemen Lajost, Kristóf Györgyöt, Kovács Istvánt, Roska Mártont* – az EME tisztségeiről való lemondásra kényszerítették.

Az EME azonban rövidesen életjelt adott magáról: fokozatosan újra megkezdődtek a népszerűsítő előadások, tudományos ülésszakok, a vidéki vándorgyűlések szervezése. 1930-ra *Wass Otilia* grófnő végrendeleti hagyatékának segítségével – aki Kolozsvár Főterén álló palotáját adományozta az Egyesületnek – sikerült az EME anyagi helyzetét megszilárdítani és a kisebbségi magyar tudományosság leg-sűrűgőbb igényeinek eleget tenni. *Dr. György Lajos: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyed százados tudományos működése 1859–1934* című, Kolozsváron 1937-ben megjelent munkájában statisztikát közölt az egyesület tudományos tevékenységéről:

Szakosztályok nevei	Tudományos értekezések	Népszerűsítő előadások	Vándorgyűlések előadásai	Összesen előadások
1. Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi	361	106	85	552
2. Természettudományi	771	207	–	918
3. Orvostudományi	1385	72	103	1560
4. Jog- és társadalomtudományi	52	32 155 (népművelő)	15	255
Összesen	2509	573	203	3285

Az utókor értékelése szerint és az EME teljesítménye alapján megállapítható, hogy nem az anyagiakban bővelkedő 1895–1918 közötti aranykor, hanem az 1920–1940 közötti nehéz évek minősülnek az Egyesület igazi fénykorának. Ekkor szilárdult meg az EME szervező és irányító funkciója az erdélyi magyar tudományművelésben, összekötő szerepe az erdélyi és az egyetemes magyar tudomány többi intézménye, valamint a külföldi kutatás között. Az EME felvállalta a színvonalas tudománynépszerűsítést és ezen keresztül elmélyült a kapcsolata az erdélyi magyar vidékekkel és a nép különböző rétegeivel. A kisebbségi lét mutatta meg igazán azt, hogy mennyire szűksége van Erdély magyarságának a szellemi és anyagi tekintetben önálló, független EME-re. Az erdélyi tudományosság folytonosságát ez az intézmény valósította meg. „Valósággal az elmenekült, de egyre visszavárt egyetemet helyettesítette tudásközlő, tudásszerzésre serkentő, önzetlen tudományművelésre nevelő munkásságával” – írta *Szabó T. Attila: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai* című, Kolozsváron 1942-ben megjelent munkájában.

A két világháború közötti magyar tudományos élet eredményeinek publikálására továbbra is az *Erdélyi Múzeum* című kiadványban nyílt lehetőség. Az új évfolyamban jelentek meg *Csűry Bálint, Szabó T. Attila, Márton Gyula* nyelvészeti közleményei; *György Lajos, Kristóf György, id. Kántor Lajos, Jancsó Elemér* irodalomtörténeti tanulmányai; *Balogh Jolán, Bíró József, Entz Géza* művészettörténeti értekezései; *László Gyula, Ferenczi Sándor* archeológiai; *Bíró Vencel, Keöpeczi Sebestyén József, Makkai László, Herepei János, Kelemen Lajos, Jakó Zsigmond* történeti; *Balogh Artúr, Búza László, Bónis György, Mikó Imre* jogtudományi tanulmányai. Tudománytörténeti jelentőségű *György Lajos, Valentiny Antal, Vita Zsigmond* erdélyi magyar könyvbibliográfiáinak közlése is. A néprajz és a szociológia jelentőségének növekedését mutatták *Gunda Béla, Nagy Jenő, Venczel József, Faragó József* dolgozatai. Az EME természettudományi szakosztályának közleményei az Erdélyi Múzeumban külön fejléccel jelentek meg. 1930–1941 között *Szádeczky Gyula*, majd *Balogh Ernő* szerkesztésében. Kiemelkedő írásokat közöltek *Balogh Ernő, Nyárády Erasmus Gyula, Tulogy János*.

Az Erdélyi Múzeum jelentősebb tanulmányai – önálló kiadványként – *Erdélyi Tudományos Füzetek* (ETF) néven sorozatban is megjelentek. Az önálló természettudományi közlemények címe *Múzeumi Füzetek* voltak. A György Lajos szerkesztette, Kolozsváron 1926-ban induló *Erdélyi Irodalmi Szemlét* 1930-tól szintén az Erdélyi Múzeum-Egyesület adta ki.

1940-ben a történelmi változások az EME számára kedvező körülményeket teremtettek, az Egyesület a visszaszerzett gyűjteményeiben lendülettel fogott hozzá az évtizedes lemaradás behozásához. *Kellemen Lajos, Szabó T. Attila és Kántor Lajos* egyesületi titkár hívására Kolozsvárra jött *Jakó Zsigmond*, aki az előbbiektől segítségével 1941–1949 között a múzeum levéltára köré szervezte a magyar iratvédelmet és az erdélyi magyar történelmi kutatóközpontot. Az évek során az Erdélyi Múzeum-Egyesület levéltárába letétele helyezett több mint 40 erdélyi főnemesi és nemesi család évszázados levéltári gyűjteményét. Így kerültek az *Apafti, Barcsay, Bánffy, Béldi, Bethlen, Haller, Jósika, Rhédey, Teleki, Ugron* és más családok felbecsülhetetlen értékű oklevelei, iratai az Egyesület tulajdonába.

A második világháborút követő fordulat után az EME-nek még volt annyi ereje, hogy újra megteremtse saját önálló otthonát a Farkas utcai Bethlen-Nemes házban, de a totalitárius rendszer kiépülése hamarosan ennek is véget vetett. 1946. november 8-án az EME közgyűlése ugyan számba vette az erdélyi magyar tudományosság feladatait a háborút követő nagy átrendeződés körülményei között, de 1947-ben az „elvtelen magyar egység” ellen indított politikai kampány keretében az Egyesület vezetését önkényesen leváltották, élére a hatalmat kiszolgáló intézőbizottságot állítottak, majd 1950 februárjában a diktatúra az Erdélyi Múzeum-Egyesületet megszüntette.

A hatalom az EME egykori tulajdonát képező tudományos gyűjtemények sorsának elrendezését a Bolyai Tudományegyetemre bízta, amelynek később erre a feladatra nem nyílt lehetősége.

Az EME tulajdonában lévő gyűjteményeket a hatalom szétsztozta: 1. a könyvtár, a kéziratár és a levéltár különböző intézményekhez kerültek, az előbbi a Kolozsvári Egyetemi Könyvtárba, az utóbbi kettő az RSK Akadémiája Kolozsvári Történelmi Levéltárába, majd 1976-ban a kéziratár és a levéltárat az Állami Levéltár Kolozs megyei fiókja vette át; 2. az érem- és régiségár az Erdélyi Történelmi Múzeum; 3. az állat-, növény- és ásványtár a Babeş-Bolyai Egyetem „tulajdona” lett.

Csaknem negyvenesztendő kényszerű hallgatás időszaka következett, de az EME-t a román diktatúra nem tudta véglegesen megsemmisíteni. Helyesen állapította meg *Jakó Zsigmond* az 1990. október 27-i közgyűlés elnöki megnyitó beszédében: „Hagyományokkal rendelkező, eleven tudományos közösség tevékenységét azonban nem lehet hatalmi szóval egyszerűen megszüntetni, mert a közösség tovább él és munkát egykori tagjainak szellemi teljesítményeiben szemlélet, módszer és tematika formájában. Így történt az EME esetében is. Példaként elegendő *Szabó T. Attila* munkásságára és az ő Szótörténelmi Tárára hivatkozni.”

A diktatúra bukása után tehát az EME újjászületett. 1990. március 22-én lezajlott az alakuló közgyűlés, majd augusztus 9-én az egyesületet felvették a jogi személyek jegyzékébe. Az 1990. október 27-i közgyűlés megválasztotta a *Jakó Zsigmond* egyetemi tanár elnökből, *Dóczy Pál* orvosprofesszor és *Benkő Samu* ny. tudományos főkutató alelnökből álló elnökséget. Az új elnökségnek a szó szoros értelmében szinte mindent a semmiből kellett újjáteremtítenie. „Ma már tudjuk – figyelmeztetett *Jakó Zsigmond* beszédében –, hogy az eltelt évtizedek akkora változást hoztak viszonyainkban, körülöttnk és sorainkban, Erdély metamorfózisa annyira előrehaladt, hogy mostani újrakezdésünk szinte újabb alapítással kell felérjen.” A nehéz körülmények között az erdélyi magyar tudományos élet feladatainak végrehajtásában jelentős szerepet vállaltak a *Jakó Zsigmond*ot követő elnökök *Benkő Samu* és *Egyed Ákos* is.

Az EME újraindulása óta minden évben a főtítkári jelentések visszatérő motívuma az egyesület anyagi helyzetének rendezetlensége: „intézményi vagyonunk, ingatlanaink és gyűjteményeink tulajdonjogát illetően továbbra is a jogfosztottság állapotában élünk” hangsúlyozzák a beszámoló. Ezen értekek visszaszerzése az EME létét hosszú távon biztosítaná, ezért igényünket következetesen fenntartjuk és elvárjuk a politikum hathatós támogatását is, hiszen az erdélyi magyarság egyik legfontosabb vagyonát igényeljük vissza, hangoztatják.

Az EME fontos új feladata az európai integráció nyújtotta lehetőségek és az egyesület érdekeinek egyeztetése is. „Öszintén el kell mondanunk azt – emelte ki *Egyed Ákos* egyik elnöki beszédében –, hogy a mi alapvető feladatunk az erdélyi magyar tudományos történelmi örökség feltárása, gondozása, közkincsé tétele, de sajnos az ilyen jellegű hagyományos kultúra nem tartozik az Európai Unió tudománypolitikájának prioritásai közé. Mi azonban nem mondhatunk le erről a hagyományról.”

Az EME taglétszáma az 1993. évi 79 alapító és 1789 rendes tagról 2007-re 99 alapító és 1877 rendes tagra növekedett, ez utóbbi évben 2621 egyetemi hallgató is kivette részét az egyesület munkájából.

Színvonalas tudományos kutatómunka folyik az EME hét szakosztályában: a Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, Természettudományi, Orvostudományi és gyógyszer-tudományi, a Jog-, közgazdaság- és társadalomtudományi, valamint a Műszaki tudományi, a Matematikai-informatikai tudományi és Agrártudományi területen. A szakosztályokban kiemelt figyelmet fordítanak a diktatúra éveiben

mesterségesen elorvasztott önismereti disciplínákra (Erdély történelmére, földrajzára, néprajzára, a szociológiára, jogtudományra stb.) és természetesen a ma igen fontos műszaki tudományok fejlesztésére. Az utóbbi években egyre szorosabb az EME együttműködése az erdélyi tudományos és oktatási intézményekkel, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel, a Babeş-Bolyai Tudományegyetemmel, a Partiumi Keresztény Egyetemmel, a Kolozsvári Történelmi Múzeummal és Egyetemi Könyvtárral és nem utolsósorban a székelyföldi múzeumokkal. Az említettekén kívül az EME-nek segítő kezét nyújtott az Országos Szechenyi Könyvtár és a Debreceni Egyetem Történettudományi Intézete is.

Az utóbbi tíz évben az EME az erdélyi magyar tudományos élet irányítója lett. Az EME Kutatóintézete Kovács András történész-vezetésével az erdélyi forráskutatás és forráskiadás terén ért el jelentős eredményeket. Fontos tudományos feladata az Erdély történetére vonatkozó középkori oklevelek feltárása, az erdélyi káptalan jegyzőkönyveinek regesztázása, a Wass család cegei levéltárának leltározása, megjelentetése, az új- és legújabb kor területén a romániai Magyar Népi Szövetség történetének feldolgozásához szükséges források gyűjtése stb.

2006-ban létrehozták az EME Információs és Dokumentációs Központját, mely hathatós segítséget nyújt a munkatársak, egyetemi oktatók és hallgatók, kutatók tudományos tevékenységéhez. Az EME négy könyvtárra kettős tudományos feladatot teljesít: az erdélyi tudományos hagyatékokat megőrző nemzeti és a friss tudományos irodalmat kínáló egyetemi könyvtári szerepet lát el. Az itt őrzött hagyatékok közül kiemelkedik a Binder Pál, Demeter János, Jancsó Elemér, Kós Károly, Pataki József, Takács Lajos stb. EME-nek adományozott személyes iratai, könyvtára.

Nincs terünk az EME tudományos kiadványainak felsorolására, de a rendszeresen megjelenő szakosztályi kiadványok közül az Erdélyi Múzeum, az Orvostudományi Értesítő, a Múzeumi Füzetek, az Erdélyi Tudományos Füzetek okvetlenül említést érdemelnek. Az erdélyi magyar tudományosság olyan hatalmas alkotásait jelentette meg vagy vett részt azok megjelentetésében, mint *Szabó T. Attila: Erdélyi Magyar Szótörténeti Tára (V–XIII. kötet)*, *Demény Lajos: Székely Oklevéltára (Új sorozat IV–VII. kötet)*, a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon és a Romániai Magyar Bibliográfiák kötetei. Nyolcvanadik születésnapjukon emlékkönyvvel köszöntötte az erdélyi magyar tudományosság nagyjait, *Imreh Istvánt, Jakó Zsigmondot, Kiss Andrást, Csetri Eleket* és másokat.

Rendkívüli feladatnak tekinthető a EME működéséhez szükséges anyagi alapok előteremtése mindaddig, amíg az egyesület elkobzott javai idegen kézben vannak. Ezért is fontos kiemelnünk, hogy az EME tudományos feladatainak teljesítéséhez elégséges anyagi forrásokat az 2007–2009-es évekre is nagyobbrészt a magyar Miniszterelnöki Hivatal *Nemzeti jelentőségű intézmények működése és programtámogatása* révén sikerült biztosítani.

Az utóbbi években az EME legrangosabb rendezvényei a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* elnevezésű tanácskozások összehívása, amelyek során a Magyar Tudományos Akadémia vezető személyiségeinek részvételével megvitadják az erdélyi magyar tudományosság időszerű kérdéseit. A 2002-es esztendőben az EME-ben folyó tudományos kutatásokat vették számba, a következő évben a régiókutatás, 2004-ben a tudományágak közötti együttműködés, 2005-ben az erdélyi magyar tudomány története, 2006-ban 1956 története, 2007-ben pedig a tudomány és társadalom volt a kiemelt téma.

A 2009-es esztendő jubileumi évforduló az EME történetében. Erdély és a magyar tudományosság az egyesület alapításának 150-ik évét ünnepli. E jeles évforduló megünneplésére – Jakó Zsigmond az azóta elhunyt neves professzor javaslatára – nagyívű programot fogadtak el, amely szerint az EME számára fontos négy kötet előkészítésével majd kiadásával szeretnék emlékeztetést tenni az évfordulót.

Az első kötetben az EME kiemelkedő személyiségeiről emlékeznek meg, a második kötetben az intézmény közgyűteményeinek történetét s jelenlegi helyzetét ismertetik. A harmadik kötet az EME megalapításának legfontosabb forrásait (dokumentumait) teszi majd közzé, a negyedik kötet pedig az EME történetét 1919-től napjainkig tárgyalja, ez utóbbi kötethez mellékelt bibliográfia a tervek szerint elősegíti majd a másfél század eseményeinek nyomon követését. A 150 éves EME-t – a tervek szerint – köszönti majd a Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Széchényi Könyvtár is.

Az EME jubileumi ünnepét azonban igazán emlékeztetéssé tehetné az egyesület és a román állam, valamint a kolozsvári egyetem közötti kapcsolatok rendezése, amelynek alapfeltétele az intézmény elvett ingó vagyonának visszaadása, tudományos gyűteményei feletti tulajdonjogának visszaállítása. Ezek a gyűtemények az egész magyarság művelődési örökségét alkotják, jelentőségükben csak a Magyar Nemzeti Múzeummal és az Országos Széchényi Könyvtárral mérhetők össze.

Sebestyén Kálmán